

Plaatsingsadvies Gemeentelijk Erfgoedregister

Monumentnummer: ----

Gegevens object

Naam: ---
Adres: Laarstraat 131, 131a,
Laarstraat 133,
Berkelsingel 124-124a
Postcode: 7201 CD, 7201 BN
Plaats: Zutphen
Kadastrale aanduiding: Zutphen, sectie F,
nummer 9653
X-Y coördinaten: 210914, 461839
Architect: H. Jongman
Bouwjaar: 1951-52
Aanpassingen: 2013 vervangen
kozijnen en ramen
Beschrijving: J. Krijnen
Datum beschrijving: 09-2024
Datum besluit B&W: --- ----

Omschrijving van het monument

Situering en historie

Het pand met de adressen Laarstraat 131-133/Berkelsingel 124-124a¹ is prominent gelegen op de hoek van de Laarstraat en de Berkelsingel en in 1952 gebouwd naar ontwerp van architect H. Jongman aan de rand van de historische binnenstad van Zutphen. Het tegenoverliggende hoekpand aan de Graaf Ottosingel is van de hand van dezelfde architect.

Het gebouw is opgezet als woongebouw van drie bouwlagen met een café op de begane grond met ervoor een terras. In het café werd later een restaurant gevestigd, na 2000 werd het een kantoor. Op de verdiepingen zijn woningen ondergebracht. Ten tijde van de bouw was het voor het gebouw gelegen kruispunt een van de drukste verkeerspunten van de stad waar de route van en naar Warnsveld en verder de binnenstad bereikte. Aanvankelijk ging het verkeer via de Laarstraat door de binnenstad van en naar de IJsselbrug, maar vanaf 1952 kon men via de Berkelsingel en Overwelving naar de brug. Het terras bood bij mooie dagen een eersterangs zicht op het vele verkeer dat langs dit punt kwam.

---

¹ Voor de leesbaarheid wordt als notatie in de meeste gevallen Laarstraat 131-133 aangehouden.

Aan de Laarstraat komt het korte deel van het L-vormige volume drie meter naar voren ten opzichte van de rooilijn van die straat, rustend op vier betonnen kolommen, zodat ter plaatse een arcade over de stoep is gecreëerd. Deze sprong in de plattegrond is terug te voeren op de situatie vóór WO II waar de Laarstraat op de straathoek aan de noordzijde was versmald als gevolg van het aansluiten van de straatwand op de middeleeuwse stadspoort. Deze Laar Buitenpoort is in 1874 gesloopt, maar de kenmerkende versmalling bij het begin van de straat bleef tot kort voor de Tweede Wereldoorlog bestaan.

In 1939 werd de kop van de Laarstraat verbreed en de kenmerkende, historische sprong in de rooilijn teruggelegd. Nadat oorlogshandelingen de sloop en nieuwbouw van de verwoeste hoekpanden noodzakelijk maakten, keerde met de bouw van het nieuwe hoekpand Laarstraat 131-133 de sprong in de rooilijn weer terug.

Beschrijving

Laarstraat 131-133 is een pand van drie bouwlagen onder een flauw schilddak. Het heeft een L-vormige plattegrond waarbij de hoek van het gebouw als het ware naar binnen is gevouwen, zodat op de straathoek ruimte ontstond voor een terras bij het café op de begane grond. Aan de achterzijde is – toegankelijk vanaf de Berkelsingel – een apart trappenhuis gesitueerd voor een tweetal appartementen. Dit trappenhuis heeft een rechthoekige grondslag en sluit net onder de goot van het hoofdgebouw aan op de achtergevel daarvan. Het heeft een klein schilddak en is ten opzichte van de zijgevel van het hoofdgebouw teruggezet waarbij in de zo ontstane oksel van beide bouwdelen een kleine stoep van één trede hoog is aangelegd, aan de zijkant afgesloten met een laag, steens dik gemetseld muurtje.

Laarstraat 131-133 heeft bakstenen gevels, gemetseld in Vlaams verband (kop-strek-kop-strek) op een trasraam van donkere baksteen. Op de begane grond van de lange vleugel is een pui in drie geledingen opgenomen. Deze pui is voorzien van een gepleisterd kader en ook de muurdammen tussen de puivakken zijn gepleisterd. De vakken bestaan uit tot de vloer reikende grote ramen met lage bovenlichten die zijn gevuld met diagonaal rasterwerk. Het linkervak is gedeeld met een deur en een toegangsdeur en een raam. Het glasvak in de deur is boven half rond. Om de hoek, aan de zijde van de Berkelsingel, is een enkel puivak toegepast, ook weer met een gepleisterd kader.

Voor de lange vleugel ligt een terras dat ook de korte zijde aan de Berkelsingel omvat. Het ligt twee treden boven de straat en is daarvan afgescheiden door middel van een laag, gemetseld muurtje, dat in het verlengde ligt van de rooilijn aan de Laarstraat en de gevel onder de arcade. Het is aan de bovenzijde afgewerkt met een rollaag en is op twee plaatsen onderbroken om het terras met twee traptreden toegankelijk te maken. Het terras is verhard met flagstones.

De gevels van het risalerende gebouwdeel zijn op de begane grond afgewerkt met een klamp van bakstenen in een diagonaal gemetseld, twee aan twee blokverband. Vensters en deuropening zijn omkaderd met een gemetselde rand van strekken.

Links onder de arcade is de toegangsdeur naar het adres Laarstraat 131, bereikbaar middels twee gemetselde traptreden. De houten deur is voorzien van een forse weldorpel aan de onderzijde en een achtvaks verdeling met stroken glas. In het middelste van de drie arcadetraveeën is boven een lage plint een negenvaks venster gesitueerd. Hierbij is sprake van een kamerhoog venster; de onderdorpel van het venster sluit aan op het twee traptreden hoger gelegen vloerniveau van het interieur. Het venster wordt naast twee naar boven verbredende kolommen geflankeerd door smalle hoge vensters waarvan de vakverdeling overeenstemt met het grote raam in het midden. Aan de terraszijde om de hoek is het diagonaal blokverband doorgezet. Hierin is een enkel met stucwerk omkaderd venster opgenomen.

De arcade wordt aan de drie vrijliggende zijden aan de bovenzijde afgesloten met een concaaf gevormde betonnen latei die ter hoogte van de verdiepingsvloer de overgang markeert met de bakstenen gevels van de twee bouwlagen erboven.

De gevels zijn uitgevoerd als spouwmuur met het buitenste spouwblad gemetseld in schoon Vlaams verband. Hierin zijn vensters opgenomen die aan de bovenzijde met een rollaag zijn afgesloten en onderdorpels hebben van schuin gemetselde bakstenen plat naast elkaar. De vensters hebben dubbele draai-kiepramen met een horizontale roede zodat elk venster een viervaksverdeling heeft. De vensters op de eerste verdieping zijn hoger en hebben een tweeruitsbovenlicht die de vensters op de tweede verdieping missen en daardoor lager zijn. De naar voren gebouwde vleugel met arcade heeft aan de westzijde een enkele venstertravee, aan de oostelijke zijde zijn dat er twee. De kopse gevel van dit bouwdeel heeft is voorzien van een samengestelde betonnen pui over twee bouwlagen, verdeeld in drie terugliggende venstertraveeën. Tussen de eerste en tweede verdieping zijn prefab betonnen borstweringelementen toegepast met een afwerking van verdiepte, verticale stroken.

De lange gevel aan de Laarstraatzijde heeft zes venstertraveeën met de hiervoor omschreven draai-kiepramen met rollagen en schuin gemetselde onderdorpels, de kopse gevel aan de Berkelsingel is drie vensters breed. Elke van deze gevels is steeds uitgevoerd met een extra brede muurdam op de hoeken, daarmee de vensterzones inkaderend. De gevels worden aan de bovenzijde afgesloten met een schuin uitgetimmerde bakgoot, voorzien van een zinken kraal. De dakvlakken zijn gedekt met antraciet gesmoorde, opnieuw verbeterde Hollandse (ovh) dakpannen met in specie gelegde keperpannen.

In het dakvlak aan de Laarstraatzijde is in de oksel van de korte en lange vleugel een forse, vierkant gemetselde schoorsteen opgenomen, hogerop in het dakvlak van de lange vleugel staat een tweede exemplaar. Een derde schoorsteen staat op het achterste dakvlak van deze vleugel. De drie schoorstenen zijn tot nokhoogte opgemetseld.

Het trappenhuis aan de achterzijde van het pand is een gesloten bouwlichaam op een rechthoekig grondplan en staat ten opzichte van de gevel aan de Berkelsingel ongeveer anderhalve meter terug. De toegangsdeur tot het trappenhuis is van hout en voorzien van een forse weldorpel en een viertal verticale glasstroken met blank kathedraalglas. Horizontale roeden verdelen de stroken in een hoog bovenraam en een laag onderraampje. De deur is van hetzelfde type als de toegangsdeur naar het adres Laarstraat 131, zij het dat bij dat exemplaar het glas verder naar onderen is doorgetrokken. De deuropening wordt ontlast met een anderhalfsteevens hoge strekse boog. Boven de entree zijn ter hoogte van de eerste en tweede verdieping kleine rechthoekige vensters opgenomen met uitgemetselde bakstenen onderdorpels en een halfsteens rollaag boven de bovendorpel. De gevels van het trappenhuis worden afgesloten met een schuin getimmerde bakgoot, onder de goot van de hoofdvleugel daarop aansluitend. Het trappenhuis is gedekt met een eigen schilddak.

Naast het trappenhuis staat tegen de achtergevel van de hoofdvleugel een plat gedekte, enkellaagse aanbouw met een L-vormige plattegrond waarin koffiekeuken, Bühne, een kleedkamer en toiletten waren ondergebracht. De uitbouw heeft over de breedte van de gevel een strook vensters die onder en boven met een gepleisterde band waren geaccentueerd. De ramen in de vensters zijn op enig moment vervangen, de banden zijn later voorzien van stroken trespas. Het diepere deel van de uitbouw heeft in het venster een deur, maar heeft overigens blinde gevels.

De gemetselde achtergevel van het hoofdgebouw heeft boven de aanbouw op elke verdieping een indeling met twee smalle vensters links en een balkon op een betonnen plaat met een gemetselde borstwering aan de Berkelkade-zijde en een hekwerk aan de westzijde. Een regenpijp met grote vergaarbak ter hoogte van de tweede verdiepingvloer markeert de scheiding tussen het linker- en rechterdeel van de gevel dat is uitgevoerd met twee boven elkaar gelegen loggia's binnen een gepleisterd betonnen kader in twee vakken met een kolom ertussen. Tussen de kolommen zijn stalen balustrades opgenomen als doorvalbeveiliging. De balustrades bestaan uit diagonaal geplaatste en gekoppelde spijlen tussen horizontale ronde buizen.

Terugliggend zijn de vensters en toegangsdeuren geplaatst die de loggias toegankelijk maken. Omdat op de eerste verdieping woonvertrekken zijn gesitueerd en op de tweede verdieping slaapvertrekken, verschilt de vensterindeling per loggia. Zo is de gevel op de eerste verdieping voorzien van een toiletraampje en heeft de loggia op die bouwlaag links wat minder oppervlak ten faveure van de keuken.

Interieur

Van het pand zijn het kantoor op de begane grond en bovenwoning Berkelsingel 124a bezocht. Het kantoor beslaat met uitzondering van de opgangen naar de bovenwoningen de gehele *begane grond* en is vanaf de Laarstraat toegankelijk via een tochtportaal met klapdeuren uit de bouwtijd. De kantoorruimte heeft een L-vormige plattegrond met nog enkele vertrekken in een enkellaags uitbouw aan de achterzijde over de gehele breedte van het gebouw. De plattegrond is hier sinds de ingebruikname in 1952 als cafe-restaurant niet wezenlijk veranderd en gaf ruimte aan horecafuncties, opslag en toiletten. Enkele uitzonderingen daargelaten zijn de meeste afwerkingen, lijsten en deuren in het verleden vervangen. Het plafond is overal uitgevoerd als een verlaagd systeemplafond met brandwerend materiaal erboven. Blikvanger in het interieur is een grote, houten schouw in het linkerdeel van de plattegrond met een betegelde achterwand. Het houtwerk is recent overgeschilderd. Centraal in de ruimte, tegenover de hoofdingang, is in de achterwand een getoogde nis opgenomen met inspringende schouders, oorspronkelijke was dit een getoogde opening naar de ruimte achter de bar. Daar is ook nu nog het luik met toegang tot de (voorraad-)kelder onder het centrale deel van de plattegrond gesitueerd. Deze *kelder* is een betonnen constructie en strekt zich uit onder het terras voor het pand tot aan de rooilijn aan de Laarstraat.

Het pand heeft vier bovenwoningen, Laarstraat 131 en 131a boven het linkerdeel en Berkelsingel 124 en 124a boven het rechterdeel. Alleen woning Berkelsingel 124a op de tweede verdieping is bezocht. Deze woning is bereikbaar via een trappenhuis aan de zijde van de Berkelsingel dat toegankelijk is met een eikenhouten deur met roedenverdeling. In het halletje op de begane grond zijn twee kleine briefkastjes in de muur naast de deur opgenomen. De binnenzijde van de voordeur is blank gelakt. De houten trappen met kwarten zijn voorzien van eenvoudig gedecoreerde handlijsten en leuning door middel van inspringend gefreesde hoeken.

De woning is toegankelijk middels een moderne, vlakke voordeur zonder lichtopening en heeft een L-vormige gang waaraan de vertrekken zijn gesitueerd. Deze hebben op een enkele vervangen deur na, nog de viervaks Bruynzeel deuren² uit de bouwtijd met bijbehorende, eenvoudig geprofileerde architraaflijsten op de kozijnen. Rechts is in het verleden een slaapkamer bij de L-vormige woonkamer getrokken. Hier is een eenvoudige, ongedecoreerde schouw met houten mantel aanwezig. De keuken heeft een eenvoudig geprofileerde hoekschouw en geeft toegang tot een klein balkon met deels een gemetselde balustrade en een stalen hekwerk uit de bouwtijd. In de gang geeft een luik met vliesotrap toegang tot de zolder. Daar is de met vuren delen beschoten grenen kapconstructie in het zicht, uitgevoerd als gordingenkap met hangwerk. De woning is mogelijk na 2000 gemoderniseerd, waarbij de plafonds zijn vernieuwd en van bovenaf zijn geïsoleerd.

Gaafheid

Het hoekpand is op veel onderdelen gaaf bewaard gebleven. Dit geldt zowel voor de opzet van de bouwmassa, het aanwezige terras voor het pand, als voor de uitwerking en detaillering van de architectuur.

De voornaamste uitwendige wijzingen sinds de bouw betreffen de invulling van de gevelopeningen in het pand: in 2013 zijn aan de Laarstraat- en Berkelsingelzijde de oude draairamen en kozijnen vervangen door kunststof draai-kiepramen. De diepte van de

---

² Type 31 uit de Bruynzeelcatalogus, uitvoering zonder glasroeden in het bovenvak.

dagkanten bleef daarbij gelijk en ook de kozijn- en raamdimmers wijzigden niet of nauwelijks. Slechts de horizontale deelroede in de ramen is dikker uitgevoerd. Veel onderdelen van de oorspronkelijke gevelafwerking bleven echter ongewijzigd. Afgaande op het deel van het pand dat kon worden bezocht, geldt dit ook voor de constructie en voor het interieur. Samenvattend heeft het hoekpand Laarstraat 131-133/Berkelsingel 124-124a uit 1952 zijn oorspronkelijke verschijningsvorm en architectuur goed behouden, maar heeft het op details wijzigingen ondergaan.

Bouwdossiers

RAZ, Archiefnummer 0103, Archief van het Bureau Wederopbouw van de gemeente Zutphen (1945-1953)

RAZ, Archiefnummer 324, bouwvergunningen Zutphen 1945-1971

RAZ, Archiefnummer 395, bouwvergunningen Zutphen 1971-1989

RAZ, Archiefnummer 512, bouwvergunningen Zutphen 1989-heden

Literatuur

- Dam, Joosje van, 'Wederopbouw in Zutphen', in: *Zutphen MoNUmentaal* 15, september 2007, 18
- Neeling, Paul de, 'Wederopbouw in Zutphen', in: *Zutphen MoNUmentaal* 13. Juni 2006, 4-5

Waardering

Het pand Laarstraat 131-133/Berkelsingel 124-124a uit 1952 van architect H. Jongman is van algemeen belang vanwege de volgende waarden:

Architectuurhistorische waarden

- Vanwege de kwaliteit van het ontwerp en de uitvoering daarvan.
- Typologisch, als goed voorbeeld van een gecombineerd woongebouw met horeca uit de wederopbouwperiode.
- Als voorbeeld van een goed uitgevoerd ontwerp van een lokaal opererende architect (H. Jongman).

Stedenbouwkundige waarden

- Vanwege de prominente ligging aan het kruispunt Laarstraat en Berkelsingel in Zutphen.
- Als belangrijk afwijkend en door de inspringende gebouwvleugel afsluitend stedenbouwkundig element aan het eind van de Laarstraat.
- Vanwege de markante stedenbouwkundige poortfunctie op de grens van de middeleeuwse binnenstad van Zutphen.

Algemeen historische waarden

- Als tastbare getuige van na-oorlogse wederopbouw op een plek die door oorlogsgeweld tijdens de bevrijding van Zutphen zwaar was beschadigd.
- Door een langjarige horecafunctie als gebouw van betekenis in het collectieve geheugen van veel inwoners van Zutphen.

Gaafheid/herkenbaarheid

- Vanwege de gave, sinds de bouw vrijwel ongewijzigde hoofdvorm en algemene opzet van het gebouw.
- Vanwege de grotendeels gave exterieurkenmerken van de architectuur van het ensemble, omvattende decoratief metselwerk, vensterindelingen, het terras, schoorstenen, afwerkingen, etc.
- Vanwege de afleesbaar gebleven oorspronkelijke functie op de begane grond (horeca).

Zeldzaamheid

- In zijn opzet en uitwerking is het hoekpand voor Zutphen een zeldzaam gebouw. In de periode van de wederopbouw is veel gebouwd, maar specifiek ontworpen hoekgebouwen, dan wel gebouwen met gemengde functie's zijn in Zutphen niet veel te vinden. Veel gebouwen uit de periode zijn inmiddels verbouwd. Het pand Laarstraat 131-133 is vrijwel ongewijzigd gebleven. Deze mate van authenticiteit is zeldzaam.

Advies

Het pand Laarstraat 131-133/Berkelsingel 124-124a te Zutphen is een historisch gebouw van architectonische en stedenbouwkundige kwaliteit, vanwege het architectonisch ontwerp en het gerealiseerde materiële object. Het is stedenbouwkundig van belang vanwege het kenmerkende L-vormige volume met een korte vleugel die haaks staat op de Laarstraat en die met een arcade de stoep ter plaatse overdekt. De zichtlijn vanuit de binnenstad naar buiten wordt daarmee aan het eind van de Laarstraat op overtuigende wijze afgesloten. Omgekeerd wordt met het gebouw, komend vanuit Warnsveld, de entree tot de oude binnenstad duidelijk gemarkeerd. Het gebouw levert op deze manier een belangrijke bijdrage aan de ruimtelijke kwaliteit rondom het kruispunt Laarstraat, Berkelsingel en Graaf Ottosingel.

Het is tevens van architectuurhistorische en algemeen historische betekenis vanwege de verwijzing in het gekozen volume naar de vernauwing in de Laarstraat die te maken had met de verdwenen middeleeuwse stadspoort ter plaatse en die tot kort voor WOII bestond. Tenslotte is het gebouw van historisch belang als verwijzing in haar architectuur en bouw naar de oorlogshandelingen tijdens de bevrijding van Zutphen waarbij de bebouwing aan dit kruispunt zwaar werd beschadigd en de wederopbouwperiode die daarop volgde.

Conclusie

Plaatsen op de gemeentelijke monumentenlijst.

Bijlage: afbeeldingen Laarstraat 131-133/Berkelsingel 124-124a

Foto's

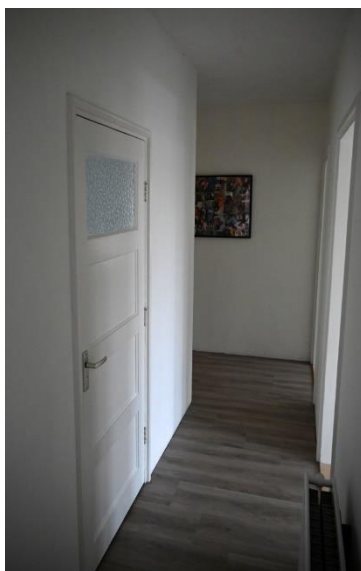
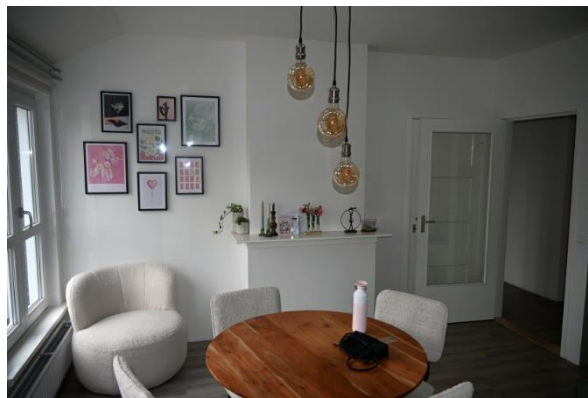

◀▲ Gevels en arcade van Laarstraat 131-133/Berkelsingel 124-124a. Foto's Jeroen Krijnen – gemeente Zutphen.

Interieur

◀ In het kantoor op de begane grond zijn enkele onderdelen van de voormalige horecafunctie bewaard gebleven, zoals de schouw (links) en het tochtportaal (rechts) met klapdeuren uit de bouwtijd. Foto's J. Krijnen – gemeente Zutphen

▲ ◀ Interieur van het trappenhuis naar de woningen Berkelsingel 124 en 124a.

◀ ▲ Interieur van Berkelsingel 124a (tweede verdieping). Eenvoudige schoorsteenmantel in de woonkamer en hoekschouw in de keuken. Viervaks Bruynzeel deuren in de gang geven toegang tot de vertrekken (catalogus: type 31, zonder roeden). Foto's J. Krijnen – gemeente Zutphen

Historische afbeeldingen

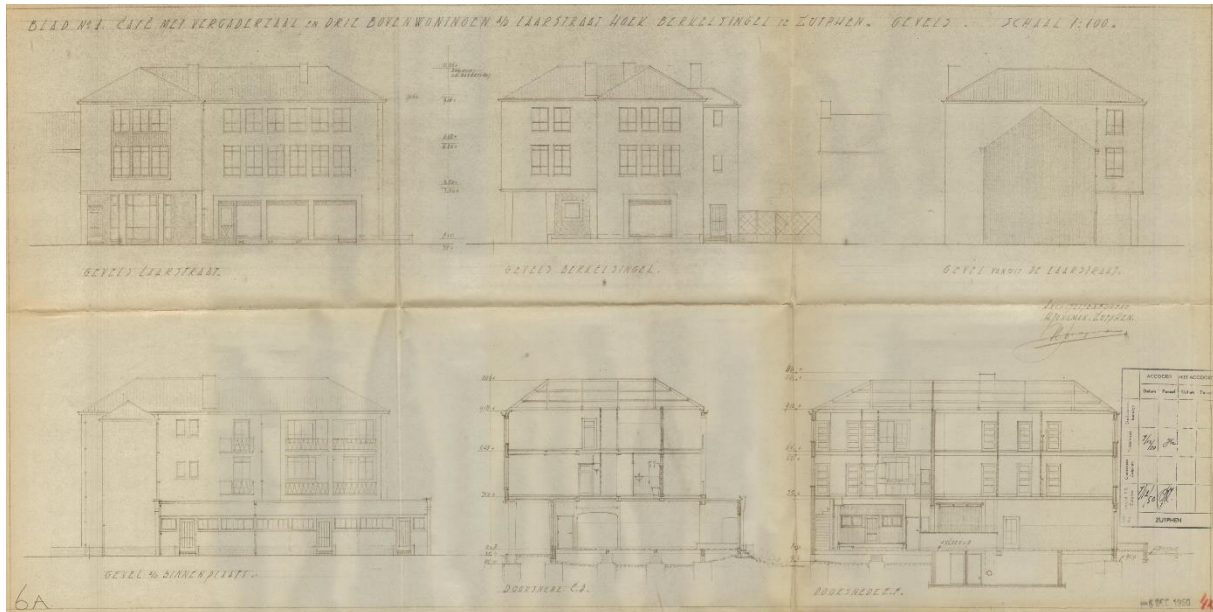
▲ Het kruispunt Laarstraat - Berkelsingel in 1939, kort voor de gedeeltelijke sloop van het rechter hoekpand (Laarstraat 135). De brug is reeds verbreed.

◀ en ◀▼ De zelfde locatie kort voor de Duitse inval in mei 1940 en na de bevrijding in april 1945.

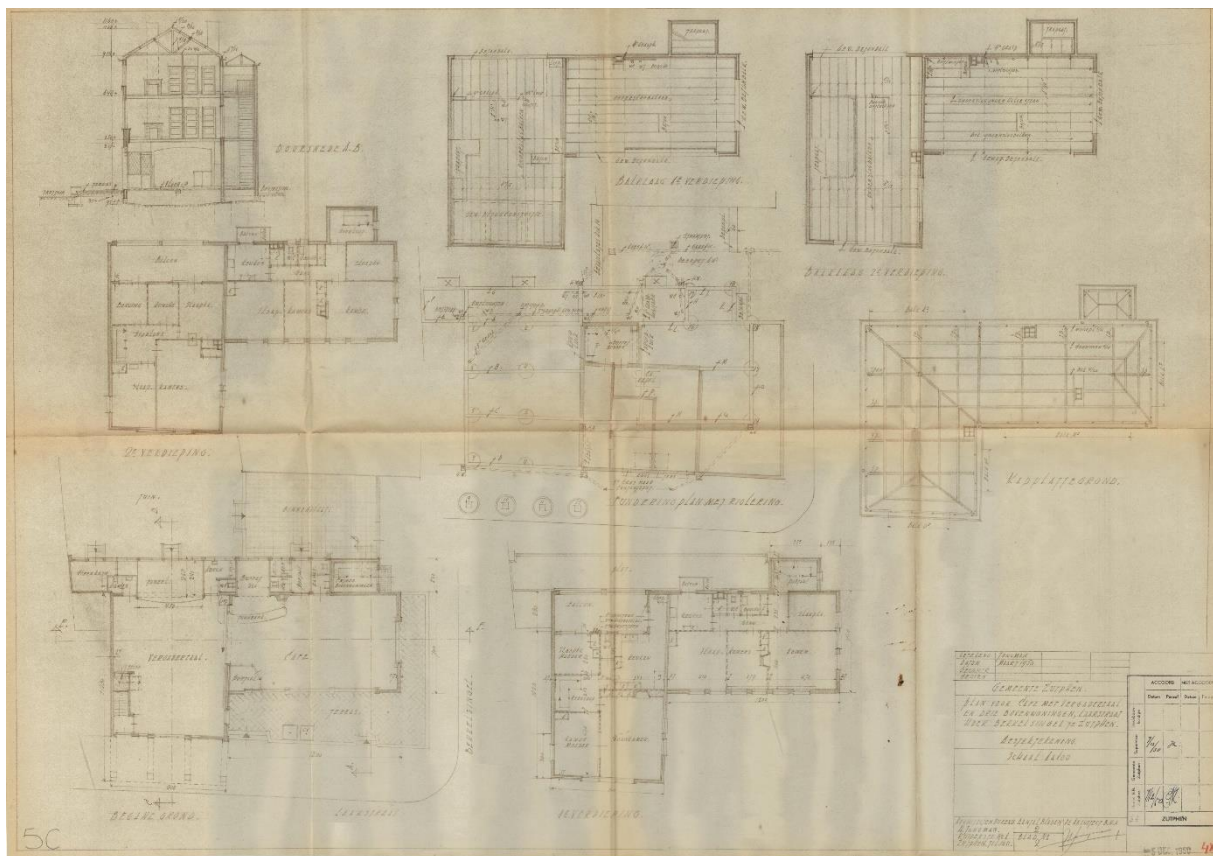
▼ Laarstraat 131-133 in 1979. Foto's collectie Regionaal Archief Zutphen

Geveltekeningen en plattegronden

▲ Gevelstanden en doorsneden Laarstraat 131-133. Ontwerp december 1950. Collectie Regionaal Archief Zutphen

▲ Dwarsdoorsnede, plattegronden en balklagen van Laarstraat 131-133 uit 1950. Collectie Regionaal Archief Zutphen

